

بررسی علل و عوامل طلاق

۱- امیرحسین صفدری*، ۲- محمدرضا غلامپور، ۳- محسن مقدم

۱- دانشجوی کارشناسی، حقوق، موسسه آموزش عالی غیر دولتی غیر انتفاعی، شاندیز، مشهد

۲- عضو هیئت علمی، حقوق، موسسه آموزش عالی غیر دولتی غیر انتفاعی شاندیز، مشهد

۳- عضو هیئت علمی، حقوق، موسسه آموزش عالی غیر دولتی غیر انتفاعی شاندیز، مشهد

Email: Amirhosseinsafdari76@yahoo.com

چکیده

در این پژوهش سعی بر این شده است نگاهی هر چند مختصر به این پدیده اجتماعی انداخته و در مورد برخی از آسیب های فردی و اجتماعی وارده از سوی آن به بحث و گفتگو بپردازیم و با این امید که در آینده شاهد کاهش میزان طلاق و از هم فرو پاشی کانون گرم خانواده ها باشیم. روش در این پژوهش بر اساس تحقیقات میدانی و کتابخانه ای صورت گرفته است تا بتوانیم مشکلات طلاق را بررسی کنیم و عوامل متعددی که بر این مسئله حاکم است را شناسایی کرده. طلاق در لغت به معنی گشودن گره و رها کردن است. در فقه اسلامی در تعریف طلاق گفته اند طلاق زائل کردن قید ازدواج با لفظ مخصوص طلاق به پایان قانونی ازدواج و جدا شدن همسران از یکدیگر است. طلاق معمولاً وقتی اتفاق می افتد که معنی استحکام رابطه زناشویی از بین می رود و میان زوجین ناسازگاری و تنش وجود دارد. تبعات طلاق منحصر به خانواده نیست بلکه باعث متزلزل شدن جامعه نیز می شود. امروز ما شاهد روند روبه رشد این معضل اجتماعی هستیم و خانواده که اصلی ترین نهاد اجتماعی است در معرض پیامدهای ناگوار پدیده طلاق قرار دارد. طلاق گسستن و فروپاشیدن و نابودی کانون گرم و آرام بخش زندگی است که اثرات جبران ناپذیری بر اعضاء خانواده و جامعه می گذارد.

کلمات کلیدی: طلاق، جامعه، خانواده

۱. مقدمه

خانواده به لحاظ قدمت، ابتدایی ترین و از لحاظ گستردگی، جهان شمولترین نهاد اجتماعی است (اعزازی، ۱۳۸۷). صاحب نظران معتقدند خانواده از نخستین نظام های نهادی عمومی و جهانی است که برای رفع نیازی های حیاتی و عاطفی انسان و بقای جامعه ضرورت تام دارد. روابط مناسب در جامعه بر اساس روابط مناسب در خانواده شکل می گیرد و هر اندازه روابط درون خانواده مناسب تر باشد خانواده و به تبع آن جامعه از ثبات و استحکام بیشتری برخوردار است (عظیمی رستا، ۱۳۹۲). هیچ جامعه ای بدون داشتن خانواده سالم نمی تواند ادعای سلامت کند و هیچ یک از آسیب های اجتماعی بی تاثیر از خانواده پدید نیامده اند (افکاری، ۱۳۹۲). تاریخچه طلاق به تاریخچه ازدواج بر می گردد. به همان علت که بشر بنا به درخواست طبیعی خود پیوند ازدواج می بندد تا در کانون گرم خانواده و در کنار همسر خود به سکون و آرامش برسد، به همان گونه نیز ممکن است به دلایلی از ادامه زندگی خودداری کرده، و طلاق را بپذیرد. وقتی که جغد طلاق بر آستانه ی خانه ای نشست و غبار غربت و تنهایی فضای غمگین آشیانه ای را در خود گرفت، جوجه های بی پناه و سرگردان در جستجوی پدر و مادر خویش پرپر می زنند. گاه در دامن مادر می آویزند تا لانه را رها نکند و گاه پدر را صدا می زنند تا برای همیشه ترکشان نکوید، زیرا آنان هنوز در آستانه ی پروازند، هنوز دهان گرسنگی خود را برای غذای محبت والدین گشوده اند، هنوز گرمای تن مادر را می طلبند تا بال و پر بکشایند و در آسمان پاک و صاف خوشبختی اوج گیرند و زمزمه صدایشان دشت سرسبز زندگی شان را پر کند، ولی اکنون این جغد طلاق است که بر سرشان فرود آمده و کابوس غربت و اندوه بر چشمان منتظرشان نشسته است.^۱

۱-۱- پیشینه تحقیق

ریاحی و همکاران (۱۳۸۶) معتقدند میزان برآورده نشدن انتظارات همسران از یک دیگر میزان تصور مثبت از پیامد طلاق و دخالت های دیگران در زندگی زوجین، و تفاوت سنی، تفاوت تحصیلی و عقاید آن ها بر میزان گرایش به طلاق تاثیر داشته اند که دخالت های درگیر در زندگی زوجین و میزان برآورده نشدن انتظارات همسران از یک دیگر دارای بیشترین تاثیر بر میزان گرایش به طلاق بوده اند .

نتایج باستانی و همکاران (۱۳۸۹) پیچیدگی و تنوع تجربیات زنان را نشان میدهد و این نظر را که ابعاد مختلف روانی ، اجتماعی و فرهنگی در تجربه طلاق عاطفی در تامل هستند، حمایت می کند.

در پژوهش ادیب راد و همکاران (۱۳۸۶) نتایج نشان دهنده تفاوت معنی دار بین باورهای ارتباطی و خرده مقیاس های باور به تخریب کنندگی مخالف، انتظار ذهن خوانی و تغییر ناپذیری همسر است . نتایج همچنین نشان دهنده معنی دار بیم دلزدگی زناشویی در زنان متقاضی طلاق و زنان مایل به زندگی مشترک بوده .

۲- مبانی و چارچوب نظری

۲-۱- طلاق

طلاق در لغت به معنی گشودن گره و رها کردن است . در فقه اسلامی در تعریف طلاق گفته اند : طلاق عبارتست از زائل کردن قید ازدواج با لفظ مخصوص (صفائی، امامی، ۱۳۷۲). طلاق؛ نامی ساده و مفهومی پیچیده؛ پدیده ای منفور و نکوهش شده، اما رو به افزایش. فروپاشی نظام کوچکی که تبعات زیادی دربر دارد و تاثیرهای منفی اش بر جامعه به ویژه زنان و

¹ <http://www.asemankafinet.ir>

بچه‌های طلاق غیرقابل انکار است؛ پدیده‌ای که کمابیش از کنترل و پیش‌بینی خارج شده و جامعه‌شناسان را نگران کرده است.

۲-۲- طلاق عاطفی مرحله اول در طلاق قانونی:

پل بوهانان طلاق عاطفی را اولین مرحله در فرایند طلاق و بیانگر رابطه زناشویی رو به زوال می‌داند که احساس بیگانگی جایگزین آن می‌شود (یزدانی، حقیقتیان، ۱۳۹۲). زن و شوهر اگر چه ممکن است با هم بودن را مانند گروه اجتماعی ادامه دهند، اما جاذبه و اعتماد آن‌ها نسبت به یک دیگر از بین رفته است. طلاق عاطفی به عنوان یک انتخابی نفرت انگیز بین تسلیم و نفرت از خود و تسلط و نفرت از خود تجربه می‌شود. که در آن هر یک از زن و شوهر، به دلیل احساس غمگینی و ناامیدی دیگر را آزار می‌دهد. طلاق عاطفی متضمن فقدان احترام، اعتماد و محبت به یکدیگر است؛ همسران به جای حمایت از یک دیگر جهت آزار و ناکامی و تنزل اعتماد بنفس یکدیگر عمل می‌کنند و هر یک به دنبال یافتن دلیلی بر اثبات عیب و کوتاهی و طرد دیگری هستند (عظیمی رستا، ۱۳۹۲). تعاریف موجود طلاق عاطفی را اختلال در روابط انسان‌ها دانسته‌اند. اما در هیچ یک از این تعاریف ملاک‌های مشخصی برای تعیین همسرانی که در چنین وضعیتی قرار دارند ارایه نشده است. بر این اساس جهت دست‌یابی روشنی به طلاق عاطفی، نظریات موجود در این زمینه روابط افراد مورد بررسی قرار گرفته تا بر مبنای آن بتوان افراد را که در وضعیت طلاق عاطفی قرار دارند مشخص کرد (باستانی و همکاران، ۱۳۹۰). در طلاق عاطفی دو نفر به لحاظ فیزیکی از هم جدا نمی‌شوند؛ بلکه کنار هم زندگی می‌کنند و شرایط بر روابط آن‌ها حاکم است که در طلاق متعارف وجود ندارد. این اتفاق می‌تواند به صورت یک طرفه و یا دو طرفه به مرور زمان رخ دهد و دو طرف به تدریج متوجه شوند که جذابیت، کشش و علاقه و عاطفه مثبت که نسبت به هم داشته‌اند در بین آن‌ها رنگ باخته است (دژاکام، ۱۳۹۱).

۲-۳- عوامل تسخیل کننده در طلاق

۱- عدم تامین نیازهای عاطفی ۲- بی توجهی به مرد ۳- عدم همدلی و همراهی ۴- رفتارهای خشونت آمیز مرد ۵- عدم گذران وقت با یکدیگر ۶- نارضایتی جنسی ۷- بی اعتمادی ۸- مشکلات ارتباطی ۹- عدم تعادل روحی مرد (احمدی، ۱۳۸۶).

۲-۴- دلایل اصلی و ریشه‌ای طلاق

۱- دخالت دیگران:

تحقیقات انجام شده در ایران درباره علل طلاق، این حقیقت را نشان می‌دهد که دخالت دیگران در زندگی زوجین مانند اقوام و آشنایان، خانواده شوهر یا زن باعث به وجود آوردن اختلافات بین زن و شوهر میشود و در نهایت به طلاق و جدایی منجر می‌گردد. شوهر یا زن مخصوصاً در اوایل زندگی مشترک توسط دیگران به صورت ناشیانه راهنمایی و یا تحریک می‌گردند. گاهی اوقات اطرافیان علیرغم میلشان، در زندگی مشترک زوجین اختلاف به وجود می‌آورند. در استحکام و انحلال بنیاد خانواده، عوامل متعدد دخالت دارند و هر یک از عوامل اثرات گوناگون آنی یا تأخیری در زندگی طرفین به جای می‌گذارد. به عنوان مثال دیدگاه و انتظاراتی که خانواده مرد از عروشان دارند و یا حس رقابت و حسادت نسبت به عروس و اینکه به او به چشم شخصی که پسرشان را از آنها گرفته است می‌نگرند. سپس با راهنمایی و تحریک پسرشان زمینه ساز،

مخالفت بین او و همسرش می شوند و در درازمدت سلامت خانواده او را تهدید می کنند و در نتیجه تأثیر عمل آنها به شکل طلاق و جدایی پدیدار می شود.^۱

۲- هم کفو نبودن زوجین

۳- تفاوت طبقاتی

۴- توقعات نابجا

۵- اعتیاد و مواد مخدر

۶- تضاد فرهنگی

۷- عدم درک متقابل افراد از یکدیگر:

به علل مختلفی از جمله اختلافات سنی زیاد یا اختلاف سطح تحصیلات و اختلافات فرهنگی ممکن است طرفین درک متقابلی از یکدیگر نداشته باشند.

۸- ازدواج تحمیلی:

این نوع ازدواج بدترین نوع ازدواج است. بعضا اتفاق افتاده که والدین دختر یا پسر بدون در نظر گرفتن شرایط فرزندشان و بدون جلب نظر وی و یا حتی با وجود مخالفت وی مبادرت به تعیین همسر برای او مینمایند که این امر ممکن است منجر به ایجاد تبعات بسیار شومی شود که یکی از این تبعات طلاق است.^۲

۵-۲- علایم پیش بینی کننده طلاق:

از نظر دکتر گاتمن (۱۳۹۱)، ۱- شروع یک مشاجره با شدت زیاد ۲- انتقاد از همسر به جای گلایه کردن ۳- نشان دادن تنفر و انزجا ۴- دفاعی بودن زیاد ۵- فقدان تایید طرف متقابل در روابط ۶- زبان بدنی منفی. گاتمن در پژوهش هایش دریافته است که اگر هر زوج در هفته فقط ۵ ساعت را صرف زندگی مشترکان کنند روابط شان بهتر خواهد شد کاری که زوج های خوشبخت می کنند را به شما توصیه می کنم:

۱ - خداحافظی- این زوج ها هر روز قبل از خداحافظی درباره کارهایی که قرار است در آن روز بکنند سوالاتی از همدیگر می کنند.

۲ - تجدید دیدار ها- این زوج ها در پایان هر روز کاری یک گفتگوی آرام و بی استرس با هم دارند در این فرصت آن ها می توانند روابط خود را عمیق تر سازند و از خستگی و دل مشغولی های هم آگاه شوند.

۳ - محبت - این زوج ها محبت خود را از طریق رفتارهایی همچون لمس کردن هم روابط عاشقانه و بخشش در مواقع مناسب ابراز می کند.

۴ - قرار هفتگی- این زوج ها یک قرار هفتگی دو نفره در فضای خلوت و آرامش بخش برای تازه کردن عشق خود دارند.

۵ - تحسین هم و قدردانی- این زوج ها هر روز حداقل ۵ بار قدردانی و محبت صادقانه ای بین خود رد بدل می کنند .

¹ <http://rezvani-law.blogfa.com/post-43.aspx>

² <https://pjorm.mashhad.ir>

باتوجه به کارهایی که زوج های خوشبخت انجام می دهند می بینیم که انجام این کارها زیاد زمان بر نیست. اما همین کارهای به ظاهر ساده می تواند روابط زناشویی زوجین را به طرز شگفت انگیزی بهتر کند (گاتمن، ۱۳۹۱).

۶-۲- آسیبهای اجتماعی ناشی از طلاق بر فرد و جامعه:

طلاق به هر دلیل درست یا نادرست پیامدهایی دارد، هم برای فرد و هم برای اجتماع افراد مطلقه و فرزندان طلاق در بهترین حالت شاید ترحم محیط و افراد پیرامون خود را دریافت کنند و زندگی بعد از طلاق به معنی یک زندگی ناقص است که غالباً زنان و فرزندان بیشترین آسیب را متحمل خواهند شد و دو نیمه شدن خانواده در اغلب موارد اثرات روحی، روانی، و اقتصادی دراز مدتی را بر جمیع اعضای خانواده و حتی اطرافیان بر جای خواهد گذاشت که مهمترین این آسیب ها عبارتند از: ۱- فساد اخلاقی ۲- ایجاد روحیه پرخاشگری ۳- بحرانهای اقتصادی و عواقب آن ۴- بوجود آمدن زمینه اضطراب ۵- بوجود آمدن زمینه وسواس و عدم امنیت ۶- بی قراری و فرار از منزل ۷- سوء ظن و حسادت ۸- انکار حقایق و وقایع ۹- ارضا نشدن نیازها و واکنش منفی نشان دادن ۱۰- فقدان انعطاف و صمیمیت ۱۱- روابط نامطلوب ۱۲- حصر و زندان ۱۳- اعتیاد و ولگردی و...

۷-۲- طلاق از دیدگاه قرآن:

اگر زن و مرد بتوانند بدون دخالت دادن دیگران مشکل خود را حل کنند و علت یا علل جدایی را از میانه بردارند چه بهتر اگر بتوانند، یک نفر انسان باوقار و با حوصله و تیزبین و متدین از جانب خانواده ی مرد و یک نفر از جانب خاندان زن جلسه ای تشکیل دهند، باشد که کار به طلاق نرسد. (انصاریان، ۱۳۷۵). «وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يَرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا» (چنانکه بیم آن دارید که نزاع و خلاف سخت بین آنها «میان زن و شوهر» پدید آید از طرف کسان مرد و کسان زن داوری برگزینند که اگر مقصود اصلاح داشته باشند خدا ایشان را بر آن موفقیت ببخشد، البته خدا به همه چیز دانا و از همه ی اسرار خلق آگاه است)، (سوره ی نساء، آیه ۳۵) قرآن مجید با صراحت در سوره ی نساء ضمن دو آیه تجاوز به حقوق زن را محکوم و شدیداً مردم را از این کار بازداشته است «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرْتُوا النِّسَاءَ كَرْهًا وَلَا تَعْضِلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَ يَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا» (سوره ی نساء، آیه ی ۱۹). خداوند در این دو آیه دو وظیفه ی اساسی را به مردها توصیه می کند: ۱. هنگامیکه مردی زنی را به نکاح خود درآورد بر او حرام است که او را بالاتکلیف نگاه دارد (نه او را طلاق بدهد تا آزاد باشد، نه با او خوش رفتاری کرده به وظایف زن و شوهری عمل نماید) و نظرش از این کار این باشد که مال وی را از مهر و غیر آن از چنگ او بیرون آورد و این نوع طلاق ظالمانه ی عصر جاهلیت را وسیله ی تعدی به مال و ثروت همسرش قرار دهد. ۲. دیگر اینکه مردها با همسران خود رفتار نیکو داشته باشند و احیاناً اگر

از رفتار همسران خود (در مواردی) خوششان نمی آید آنها تحمل کنند زیرا چه بسا چیزی را ناپسند بدانند در حالیکه به نفع آنها است و سرانجام به خیر و رضایت تبدیل می شود و سود زیادی در باطن خود دارد و در استحکام بنیان خانواده موثر است. فقط در یک مورد به مردها حق می دهد که به زندگش مشترک تن ندهند و آن وقتی است که زنها با وجود داشتن شوهر راه انحراف را پیشه ی خود سازند و طریق فساد را انتخاب کنند.

۸-۲- آثار روانی طلاق بر زوجین:

می توان از اثرات آن به احساس پوچی، تنهایی و منزوی شدن فرد اشاره نمود، همچنین ممکن اس فرد نسبت به جنس مخالف بدبین شده و وی را در تصمیمی گیری برای ازدواج مجدد با مشکل مواجه سازد. افراد جامعه نسبت به افرادمطلقه احساس ترحم می کنند و به آنها برچسب می زنند، در نتیجه فرد احساس کمبود بیشتر کرده و احساس نا امنی می نماید. از طرفی دلسوزی بیش از حد اطرافیان و جامعه نیز باعث می شود مشکلات روحی افراد مطلقه تشدید شده و جو بی اعتمادی به وجود آید.

۹-۲- آثار و پیامدهای ناشی از طلاق:

طلاق به عنوان یک مسئله اجتماعی می تواند زمینه بروز بسیاری از مسائل و پیامدهای متفاوت و بعضا زمینه بروز بسیاری از آسیب های اجتماعی دیگر در سطوح فردی و سطوح اجتماعی فراهم آورد. از یک سو این آثار و پیامدها می تواند عوارضی را برای زنان و مردان و از سوی دیگر برای فرزندان به همراه داشته باشد.

الف: آثار و عوارض منفی طلاق بر زنان مطلقه:

مشکلات اقتصادی و معیشتی، تن دادن به ازدواج های موقت و یا خارج از عرف اجتماعی، افسردگی، سرخوردگی و کاهش رضایت از زندگی، پذیرش نقش های چندگانه و تعدد نقش ها، روی آوردن به آسیب هایی همچون قتل، خودکشی، اعتیاد، فحشا، سرقت، انزوا و اختلال در مناسبات و تعاملات اجتماعی، مشکلات جنسی و روی آوردن به انحرافات جنسی و فساد اخلاقی، مشکلات ناشی از عدم حضانت فرزندان، دلتنگی و از دست دادن سلامت روانی و جسمی و ... از جمله آثار و پیامدهایی است که زنان مطلقه با آن درگیر می باشند.

ب: آثار و عوارض منفی طلاق برای مردان:

فشارهای روحی و روانی، ابتلا به انواع آسیب ها مثل اعتیاد به مواد مخدر، الکل، اختلالات رفتاری، خودکشی، فحشا و انحرافات جنسی و قرار گرفتن در معرض انواع بیماری های عفونی و ویروسی، از دست دادن پیوندها و همبستگی با خانواده، طرد خانوادگی و اختلاف با سایر اعضای خانواده، تن دادن به ازدواج های موقت و ازدواج های ثانویه، اختلاف بین فرزندان با همسر در صورت ازدواج مجدد، از جمله آثار و پیامدهای منفی طلاق برای مردان می باشد.^۱

^۱ <http://rezvani-law.blogfa.com/post-43.aspx>

ج: آثار و عوارض منفی طلاق برای فرزندان:

آثار و عوارضی که طلاق برای فرزندان طلاق به همراه دارد از آن جهت قابل اهمیت است که می تواند زمینه بروز بسیاری از اختلالات رفتاری و روحی و روانی در آنان باشد و زندگی فردی و اجتماعی آتی آنان را به مخاطره اندازد. بروز افسردگی در کودکان و نوجوانان، اضطراب، پرخاشگری و عصیان در نوجوانان، حسادت، سوء ظن و بدبینی نسبت به دیگران، فرار از منزل، ترک تحصیل و افت تحصیلی، بزهکاری و کجروی های اجتماعی (قتل، دزدی، فحشا و ...) ازدواج زودرس به ویژه برای دختران، ضعف اعتماد به نفس، اختلال هویت، اعتیاد، فقر، ضعف سلامت جسمی و روانی (بی خوابی، سوء تغذیه، بی اشتها) و یا پرخوری عصبی و ... احساس درماندگی و سرخوردگی، تجربه عقده حقارت ناشی از عدم دسترسی به محیط گرم و عاطفی خانوادگی در مقایسه با دیگران و درونی سازی عقده های منفی و ضد اجتماعی، انزوای اجتماعی، گرایش به انواع انحرافات اجتماعی به جهت ضعف کنترل رفتاری و اخلاقی توسط والدین، اجتماع ستیزی و دیگرآزاری و بروز انواع خشونت های اجتماعی. (منادی مرتضی، ۱۳۸۳).

۱۰. نتیجه گیری

در تحقیقات انجام شده بررسی طلاق نشان می دهد تاثیرات از لحاظ عاطفی و روحی در بین زوجین و فرزندانشان متفاوت می باشد. می توانیم بگوییم مهمترین مسله در طلاق، احساس و محبت فی مابین زوجین است برای این که کمتر شاهد طلاق باشیم اگر زوجین روابط و مشکلات شان را خودشان حل کنن خیلی بهتر از این است تا زندگی خود را با دیگران مقایسه کنند. مقایسه کردن و دخالت دیگران در زندگی زوجین یکی دیگر از عوامل طلاق می باشد. با توجه به تحقیقاتی که در زمینه ی طلاق قبلاً صورت گرفته علت اصلی بیشتر طلاق های اتفاق افتاده، به علت نداشتن درآمد کافی، نداشتن تحصیلات، مسأله ی نازایی یکی از طرفین، و پایین بودن سن افراد می باشد که لزوم توجه به این عوامل مهم می باشد. شاید مهمترین دلیل طلاق این باشد که پیش از ازدواج، یک طرف زناشویی از طرف دیگر چشمداشت های بیش از حدی دارد. این چشمداشت ها عبارتند از: منزلت اجتماعی، رابطه جنسی، سلامت جسمانی، امنیت شغلی و نقشی که یک فرد از همسرش انتظار دارد. بیشتر بچه های فراری و نوجوانان ساکن در کانون اصلاح و تربیت را قربانیان طلاق تشکیل می دهند. به قول یک جامعه شناس «هر طلاق مرگ تمدن کوچک خانواده است». شاید امروزه بتوانیم یکی از مهمترین مشکلات طلاق را شبکه های اجتماعی دانست.

۱۱. قدردانی

با تشکر قدر دانی از زحمات صمیمانه ی پدر و مادرم عزیزم که در تهیه این مقاله مرا یاری نمودند.

۱۲. مراجع

- ۱- احمدی، ح، ۱۳۸۶ جامعه شناسی انحرافات، تهران، سازمان مطالعات و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها، سمت .،
- ۲- افکاری، پریسا، مقایسه شیوه های فرزندپروری، عزت نفس و سلامت روان مادران کودکان دارای ناتوانی های یادگیری و مادران کودکان عادی، دولتی - وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری - دانشگاه محقق اردبیلی - دانشکده تربیت بدنی و علوم . 1392 . ورزشی، اردبیل، ص ۲
- ۳- اعزازی، شهلا، ۱۳۸۷. خشونت خانوادگی، خشونت اجتماعی، تهران، روشنگران مطالعات زنان،
- ۴- باستانی، سوسن، گلزاری، محمود، " طلاق عاطفی علل و شرایط میانجی نام نشریه فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران، سال اول، ۱۳۸۹.
- ۵- عظیمی رستا، محمود، عابدزاد نویربان، مهرناز، بررسی عوامل موثر بر بروز طلاق عاطفی میان زوجین در خانواده، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی ایران، صص ۳۱-۴۶، سال سوم، شماره دهم، ۱۳۹۲.
- ۶- صفایی، سید حسین، امامی، اسدالله، حقوق خانواده (نکاح و انحلال آن، فسخ و طلاق)، جلد اول، تهران، انتشارات، دانشگاه تهران، ۱۳۷۲.
- ۷- یزدانی، عباس، حقیقتیان، منصور، تحلیلی بر کیفیت زندگی زنان دچار طلاق عاطفی، (مطالعه موردی : شهرکرد)، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، صص ۱۵۹-۱۸۹، سال دوم، شماره ششم، ۱۳۹۲.
- ۸- گاتمن، جان، سیلور، نان، هفت اصل برای زندگی زناشویی کارآمد، نظری، ترجمه مرتضی، نشر اندیشه معاصر، ۱۳۹۱.
- ۹- قرآن کریم
- ۱۰- منادی مرتضی (۱۳۸۳). تاثیر تصورات و تعاریف مشابه زوجین در رضایت از زندگی زناشویی از دیدگاه زنان، در : مطالعات زنان، دانشگاه الزهرا. سال دوم شماره ۴ بهار ۱۳۸۳
- ۱۱- منادی مرتضی (۱۳۸۵). جایگاه روش کیفی در علوم اجتماعی و علوم رفتاری. فصلنامه حوزه و دانشگاه. پژوهشکده حوزه و دانشگاه. شماره ۴۷ سال دوازدهم، تابستان.